

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ 2021
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ**

22/6/2021

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΝΑΥΣΜΑ

ΤΣΙΤΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ - ΠΑΠΠΑ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΔΗΜΑΚΗ ΛΙΛΑ

ΘΕΜΑ Α1

α. Τον Ιούλιο του 1914 ιδρύθηκε στη Θεσσαλονίκη *Οργανισμός*, με σκοπό την άμεση περίθαλψη και στη συνέχεια την εγκατάσταση των προσφύγων σε εγκαταλελειμμένα τουρκικά και βουλγαρικά χωριά της Κεντρικής και Ανατολικής Μακεδονίας. Παρεχόταν συσσίτιο, προσωρινή στέγη και ιατρική περίθαλψη, μέχρι οι πρόσφυγες να βρουν εργασία ή να αποκτήσουν γεωργικό κλήρο.

β. Το Νοέμβριο του 1919 υπογράφηκε η συνθήκη του Νεϊγύ, που προέβλεπε την παραχώρηση της Δυτικής Θράκης από τη Βουλγαρία στην Ελλάδα. Στη συνθήκη ήταν συνημμένο το «*Σύμφωνο περί αμοιβαίας μεταναστεύσεως μεταξύ Ελλάδος και Βουλγαρίας*». Με βάση αυτό, αναχώρησαν από την Ελλάδα περίπου 50.000 Βούλγαροι και από τη Βουλγαρία περίπου 30.000 Έλληνες (περίπου 20.000 ακόμη Έλληνες είχαν μεταναστεύσει πριν από την υπογραφή της συνθήκης).

γ. Η Συνθήκη των Σεβρών (10 Αυγούστου 1920) αποτέλεσε τη μεγαλύτερη διπλωματική επιτυχία της Ελλάδας και δικαίωσε την τολμηρή πολιτική του Βενιζέλου. Η μικρή Ελλάδα των παραμονών των Βαλκανικών πολέμων γίνεται με την υπογραφή της Συνθήκης «*η Ελλάδα των δύο Ηπείρων και των πέντε Θαλασσών*». Το όραμα της Μεγάλης Ιδέας φαίνεται να γίνεται απτή πραγματικότητα. Τον Ιούλιο του 1920 υπογράφηκε η Συνθήκη των Σεβρών, που μεταξύ άλλων όριζε ότι η περιοχή της Σμύρνης θα βρισκόταν υπό ελληνική διοίκηση και κατοχή για πέντε χρόνια. Ύστερα από την περίοδο αυτή θα μπορούσαν οι κάτοικοι με δημοψήφισμα να αποφασίσουν την προσάρτηση της περιοχής στην Ελλάδα.

ΘΕΜΑ Α2

α. Σωστό / β. Σωστό / γ. Σωστό / δ. Λάθος / ε. Λάθος

ΘΕΜΑ Β1

Το Νοέμβριο του 1920 η φιλοσυμμαχική κυβέρνηση του Βενιζέλου έχασε τις εκλογές και την εξουσία ανέλαβαν τα φιλοβασιλικά κόμματα που έσπευσαν να επαναφέρουν τον ανεπιθύμητο στους Συμμάχους βασιλιά Κωνσταντίνο. Οι Σύμμαχοι, σε αντίποινα, έσπευσαν να αποσύρουν την κάλυψη του χαρτονομίσματος και έτσι, ένα σημαντικό τμήμα της νομισματικής κυκλοφορίας βρέθηκε χωρίς αντίκρυσμα. Επιπλέον, από το 1918 και μετά, ο κρατικός ισολογισμός έκλεινε με παθητικό, ενώ ταυτόχρονα η παρουσία στη Μικρά Ασία εξελίχθηκε σε σκληρό και δαπανηρό πόλεμο. Το Μάρτιο του 1922 τα δημοσιονομικά δεδομένα

έφτασαν σε πλήρες αδιέξοδο, το οποίο αντιμετωπίστηκε με έναν απρόσμενο τρόπο. Λίγους μήνες πριν από την κατάρρευση του Ελληνικού Μετώπου στη Μικρά Ασία, η Κυβέρνηση προέβει σε ένα πρωτότυπο εσωτερικό αναγκαστικό δάνειο, με διχοτόμηση του χαρτονομίσματος. Το αριστερό τμήμα εξακολουθούσε να κυκλοφορεί στο 50% της αναγραφόμενης αξίας, ενώ το δεξιό ανταλλάχθηκε με ομολογίες του Δημοσίου. Η επιχείρηση στέφθηκε από επιτυχία, το κράτος απέκτησε 1.200.000.000 δραχμές και το πείραμα επαναλήφθηκε το 1926. Φυσικά, ο νομισματικός αυτός ελιγμός δεν στάθηκε ικανός να προλάβει τη Μικρασιατική καταστροφή και τις βαρύτερες συνέπειές της.

ΘΕΜΑ Β2

α. Οι διαφορές του αγροτικού προβλήματος στην Ελλάδα, σε σχέση με γειτονικές ή άλλες ευρωπαϊκές χώρες, οφείλονταν στις ιστορικές ιδιομορφίες της ελληνικής ανάπτυξης. Το ίδιο ισχύει και για το εργατικό κίνημα. Στο τέλος του 19ου αιώνα συναντάμε στην Ελλάδα σοσιαλιστικές ομάδες και εργατικές ομαδοποιήσεις. Η πολιτική και κοινωνική τους επιρροή ήταν σαφώς μικρότερη από εκείνη που άσκησαν αντίστοιχα κινήματα σε βιομηχανικές χώρες της Δύσης αλλά και σε βαλκανικές (π.χ. Βουλγαρία). Η απουσία μεγάλων σύγχρονων βιομηχανικών μονάδων οδήγησε σ' αυτήν την καθυστέρηση από κοινού με άλλους παράγοντες. Στα μεγάλα δημόσια έργα της περιόδου, σημαντικό ποσοστό του εργατικού δυναμικού προερχόταν από το εξωτερικό (στη διάνοιξη της διώρυγας της Κορίνθου εργάστηκαν πολλοί Ιταλοί) ή ήταν πρόσκαιρης, βραχύχρονης απασχόλησης. Πιο σταθερό εργατικό δυναμικό δούλεψε στις μεταλλευτικές επιχειρήσεις, όπου και εκδηλώθηκαν οι πρώτες καθαρά εργατικές εξεγέρσεις (Λαύριο, 1896). Στον ιδεολογικό τομέα η επικράτηση της Μεγάλης Ιδέα εμπόδιζε την ανάπτυξη και διάδοση ιδεολογιών με κοινωνικό και ταξικό περιεχόμενο. Η κατάσταση αυτή κράτησε ως το τέλος των Βαλκανικών πολέμων.

β. Στη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, οι πιέσεις που δέχτηκε η ελληνική κοινωνία, η εμπλοκή της σε διεθνείς υποθέσεις και ο αντίκτυπος της ρωσικής επανάστασης οδήγησαν το εργατικό και το σοσιαλιστικό κίνημα σε ταχύτατη ωρίμανση. Προς το τέλος του πολέμου ιδρύθηκε η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος (ΓΣΕΕ) που συμπεριέλαβε κλαδικά και τοπικά σωματεία, και το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα της Ελλάδος (ΣΕΚΕ), που λίγο αργότερα προσχώρησε στην Τρίτη Κομμουνιστική Διεθνή και μετονομάστηκε σε Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος.

ΘΕΜΑ Γ1

Ενδεικτικός πρόλογος:

Το τέλος της μακραίωνης ελληνικής παρουσίας στη Μικρά Ασία σηματοδότησε η υπογραφή της Σύμβασης Ανταλλαγής πληθυσμών της Λοζάνης το 1923, η οποία ενώ υποβοηθούσε τις βλέψεις των συμβαλλόμενων μερών προκάλεσε σφοδρές αντιδράσεις από τους πρόσφυγες.

α. Στις 24 Ιουλίου 1923 υπογράφηκε η Συνθήκη ειρήνης της Λοζάνης. Έξι μήνες πριν, στις 30 Ιανουαρίου 1923, είχε υπογραφεί η ελληνοτουρκική Σύμβαση, η οποία ρύθμιζε την ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Προβλεπόταν η υποχρεωτική ανταλλαγή μεταξύ των Ελλήνων ορθοδόξων κατοίκων της Τουρκίας και των Μουσουλμάνων κατοίκων της Ελλάδας. **Σύμφωνα με το κείμενο Α η ανταλλαγή έγινε με κριτήριο το θρήσκευμα και είχε υποχρεωτικό χαρακτήρα, αφού αναγκάζονταν σε απέλαση 585.000 μουσουλμάνοι και 1.300.000 χριστιανοί. Ο ίδιος ο Βενιζέλος το 1929 παραδέχτηκε ότι η Σύμβαση δεν υπαγόρευε την αμοιβαία ανταλλαγή αλλά την υποχρεωτική απέλαση των πληθυσμών. Οι πληθυσμοί αυτοί θα αναγκάζονταν να καταφύγουν σε χώρες που ήταν ασύμβατοι με τα ήθη και τη γλώσσα τους.** Αυτή θα ίσχυε τόσο γι' αυτούς που παρέμεναν στις εστίες τους, όσο και για εκείνους που είχαν ήδη καταφύγει στην ομόθρησκη χώρα. Μάλιστα, η ανταλλαγή ίσχυσε αναδρομικά για όλες τις μετακινήσεις που έγιναν από τη μέρα που κηρύχθηκε ο Α' Βαλκανικός πόλεμος (18 Οκτωβρίου 1912). Από την ανταλλαγή αυτή εξαιρέθηκαν οι Έλληνες ορθόδοξοι της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου και οι Μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης.

Οι ανταλλάξιμοι, σύμφωνα με τη σύμβαση ανταλλαγής:

- θα απέβαλαν την παλιά ιθαγένεια και θα αποκτούσαν την ιθαγένεια της χώρας στην οποία θα εγκαθίσταντο,
- είχαν δικαίωμα να μεταφέρουν την κινητή περιουσία τους,
- είχαν δικαίωμα να πάρουν από το κράτος στο οποίο μετανάστευαν ως αποζημίωση περιουσία ίσης αξίας με την ακίνητη περιουσία που εγκατέλειπαν φεύγοντας,
- θα διευκολύνονταν στη μετακίνηση τους από τη Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής

Η συμφωνία αυτή για ανταλλαγή πληθυσμών διέφερε από τις προηγούμενες. Καθιέρωνε για πρώτη φορά τη μαζική μετακίνηση πληθυσμών και είχε υποχρεωτικό χαρακτήρα, ενώ οι μέχρι τότε συμφωνίες προέβλεπαν εθελοντική μετανάστευση κατοίκων κάποιων επίμαχων περιοχών.

β. Όταν έγινε γνωστή η υπογραφή της Σύμβασης και οι όροι της, οι πρόσφυγες που βρίσκονταν στην Ελλάδα αντέδρασαν έντονα. Σε όλες τις πόλεις της Ελλάδας συγκρότησαν συλλαλητήρια, διατρανώνοντας την απόφασή τους να εμποδίσουν την εφαρμογή της¹³. Η πραγματικότητα όμως, όπως είχε διαμορφωθεί μετά την έξοδο χιλιάδων Ελλήνων από τις πατρογονικές εστίες τους και την άρνηση της Τουρκίας να δεχτεί την επιστροφή τους, ανάγκασε την ελληνική αντιπροσωπεία να συμφωνήσει **όπως προκύπτει από το κείμενο Β** «η ίδια { Τουρκία} απέκλειε την επιστροφή τους». Εξάλλου η υπογραφή της Σύμβασης υποβοηθούσε τις βλέψεις των ηγετών των δύο χωρών (Βενιζέλου και Κεμάλ) για τη διασφάλιση και αναγνώριση των συνόρων τους, την επίτευξη ομοιογένειας και την απρόσκοπτη ενασχόληση με την εσωτερική μεταρρύθμιση και ανάπτυξη. **Με πληροφορίες που προκύπτουν από το Κείμενο Β ο Βενιζέλος είχε ήδη αποδεχτεί την εθελοντική ανταλλαγή πληθυσμών, ύστερα από τον διωγμό του 1914, όμως το 1923 η ανταλλαγή θα είχε πλέον υποχρεωτικό χαρακτήρα με σκοπό να αποτραπεί μια πιο δυσμενής για τα ελληνικά συμφέροντα εξέλιξη : η εξόντωση ελληνικών πληθυσμών και η μονομερής απομάκρυνσή τους από τουρκικά εδάφη, τη στιγμή που η Ελλάδα είχε την ανάγκη της συμφωνημένης ανταλλαγής και όχι η νικήτρια του πολέμου Τουρκία. Παράλληλα, ο Βενιζέλος επιδίωξε την υποχρεωτική ανταλλαγή και για έναν ακόμη λόγο: σκόπευε να εκμεταλλευτεί τις μουσουλμανικές ιδιοκτησίες στην Ελλάδα για την αποκατάσταση των προσφύγων. Όπως προκύπτει από το κείμενο του Κ. Σβολόπουλου ο Βενιζέλος ήδη από τον Οκτώβριο του 1922 ζητούσε από την Κοινωνία των Εθνών να επιταχύνει και να υποβοηθήσει τις διαδικασίες μετακίνησης των προσφύγων εξαιτίας του επερχόμενου χειμώνα που θα καθιστούσε τόσο την κατοικία όσο και τον ανεφοδιασμό των προσφύγων δυσχερείς. Σύμφωνα με τον Βενιζέλο η μετακίνηση έπρεπε να ξεκινήσει πριν την επίσημη υπογραφή της συνθήκης με δεδομένο ότι ο υπουργός εξωτερικών της Αγκυρας είχε δηλώσει την αμετάκλητη απόφασή του να μη δεχτεί την παρουσία των Ελλήνων στα τουρκικά εδάφη.**

Ενδεικτικός επίλογος:

Η υπογραφή της Σύμβασης Ανταλλαγής της Λοζάνης διαμόρφωσε τις συνθήκες για νέο πλαίσιο στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, αφού εξέλειπε πλέον το φλέγον ζήτημα της παρουσίας αλλοεθνών πληθυσμών στα εδάφη της κάθε χώρας.

ΘΕΜΑ Δ1

Ενδεικτικός πρόλογος:

Το πρόβλημα της έγγειας ιδιοκτησίας στην Ελλάδα δεν γνώρισε τις εντάσεις που προκλήθηκαν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, καθώς γνώμονας των ελληνικών κυβερνήσεων ήταν πάντα η ενίσχυση της μικρής οικογενειακής περιουσίας, μέχρι όμως την ένταξη της Θεσσαλίας στην Ελλάδα το 1881.

α. Τα «τσιφλίκια» της Θεσσαλίας αγοράστηκαν από πλούσιους Έλληνες του εξωτερικού οι οποίοι, πέρα από το γεγονός ότι διατήρησαν τον αναχρονιστικό θεσμό των κολίγων, άσκησαν πολιτικές και κοινωνικές πιέσεις για να κερδοσκοπήσουν από την παραγωγή του σιταριού. Επιδίωξαν δηλαδή την επιβολή υψηλών δασμών στο εισαγόμενο από τη Ρωσία σιτάρι, ώστε να μπορούν να καθορίζουν όσο το δυνατόν υψηλότερες τιμές για το εγχώριο, προκαλώντας μάλιστα μερικές φορές και τεχνητές ελλείψεις.

β. Από το κείμενο Α προκύπτει η διαχρονική στάση των ελληνικών κυβερνήσεων για στήριξη της μικρής ιδιοκτησίας και καταπολέμηση της μεγάλης γαιοκτησίας. Με την πρώτη κυβέρνηση Τρικούπη όμως παρατηρείται η εύνοια προς τη μεγάλη ιδιοκτησία. Στα εδάφη της Θεσσαλίας, στα οποία κυριαρχούσε η μεγάλη ιδιοκτησία, οι τρικουπικοί υποστήριζαν τους μεγαλογαιοκτήμονες. Σύμφωνα με το κείμενο Α ο λόγος της υποστήριξης της μεγάλης ιδιοκτησίας ήταν η ταυτότητα των Ελλήνων ιδιοκτητών γης: ήταν οι Έλληνες κεφαλαιούχοι της διασποράς των οποίων την οικονομική και επιχειρηματική δυνατότητα ήθελε ο Τρικούπης να εκμεταλλευτεί. Αντιθέτως, οι δηλιγιαννικοί προσπάθησαν, χωρίς τελικά να το κατορθώσουν, να χορηγήσουν γη στους αγρότες και έλαβαν κάποια μέτρα για τη βελτίωση της θέσης τους. Όπως προκύπτει από το παράθεμα Β ο πολιτικός αντίπαλος του Τρικούπη, Δηλιγιάννης, κατέθεσε νομοσχέδια για την παροχή γης στους ακτήμονες, τη δημιουργία αγροτικών τραπεζών και τη ρύθμιση των σχέσεων αγροτών και τσιφλικάδων, σχέδια τα οποία βρήκαν την αντίσταση του Τρικούπη και της μεγαλογαιοκτησίας. Στο κείμενο Γ καταγράφονται πληροφορίες για τον τρόπο με τον οποίο η κυβέρνηση Θεοτόκη ψήφισε νόμο «Περί εξώσεως δυστροπόντων ενοικιαστών», με τον

οποίο οι τσιφλικάδες μπορούσαν να ελέγχουν τους κολλίγους. Το 1906 ύστερα από την ενίσχυση της θέσης των κολλίγων η νέα κυβέρνηση Θεοτόκη με νόμο περιορίζε και πάλι τα δικαιώματά τους. Παρόλα αυτά, με τις αντιδράσεις των γαιοκτημόνων και την άρνησή τους να συμβιβαστούν οι κυβερνητικές λύσεις δεν ευόδωσαν. Οι πρακτικές αυτές δημιούργησαν εντάσεις και οδήγησαν στην ψήφιση νόμων το 1907, οι οποίοι επέτρεπαν στην εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση να απαλλοτριώνει μεγάλες ιδιοκτησίες, ώστε να μπορεί να τις διανέμει σε ακτήμονες. Η εφαρμογή τους αποδείχθηκε δύσκολη υπόθεση και οι τριβές που προκλήθηκαν προκάλεσαν συγκρούσεις, η πιο σημαντική από τις οποίες έγινε στο χωριό Κιλελέρ (1910).

Ενδεικτικός επίλογος:

Οι ελληνικές κυβερνήσεις που ακολούθησαν πήραν μέτρα ευνοϊκά για την βελτίωση της θέσης των αγροτών.